

Bygherrerapport

**SIM 8/2009, Skærskovgård III, Ejerlav 0810352 Funder By,
Funder, matr.nr.: 1al. Stednr. 130303-119. (KUAS j.nr.: 2009-
7.24.02/SIM-0004).**

Figur 1. Gravhøjen i næsten færdigafrenset stand

Indholdsfortegnelse

Indhold

Indledning.....	3
Udgravningens resultater	3
Højen	3
Huset.....	4
Forhistoriske marker	5
Fundene.....	5
Graven	5
Topografi	6
Fortidsmindelandskabet.....	7
Udgravningsdata.....	8
Metode	9
Fremtidigt arbejde.....	9

Indledning

Forud for motorvejsanlægsarbejde ved Funder Kirkeby, har museet afsluttet feltdelen af undersøgelsen af en gravhøj, og dennes umiddelbare omgivelser. Projektet er startet den 11/8 2009, og afsluttet i felt den 1/9 2009. Herefter foretages der efterregistrering og planlægning af beretningsarbejde.

Den i forundersøgelsen lokaliserede gravhøj (sb 130303-119) ligger omtrent 87 meter VSV for det i DKC afsatte punkt, hvilket den i øvrigt har tilfælles med nabohøjen sb 130303-120. Under højen er der registreret ardspor, som knytter sig til dyrkningen forud for højanlæggelsen, samt spor efter et toskibet hus.

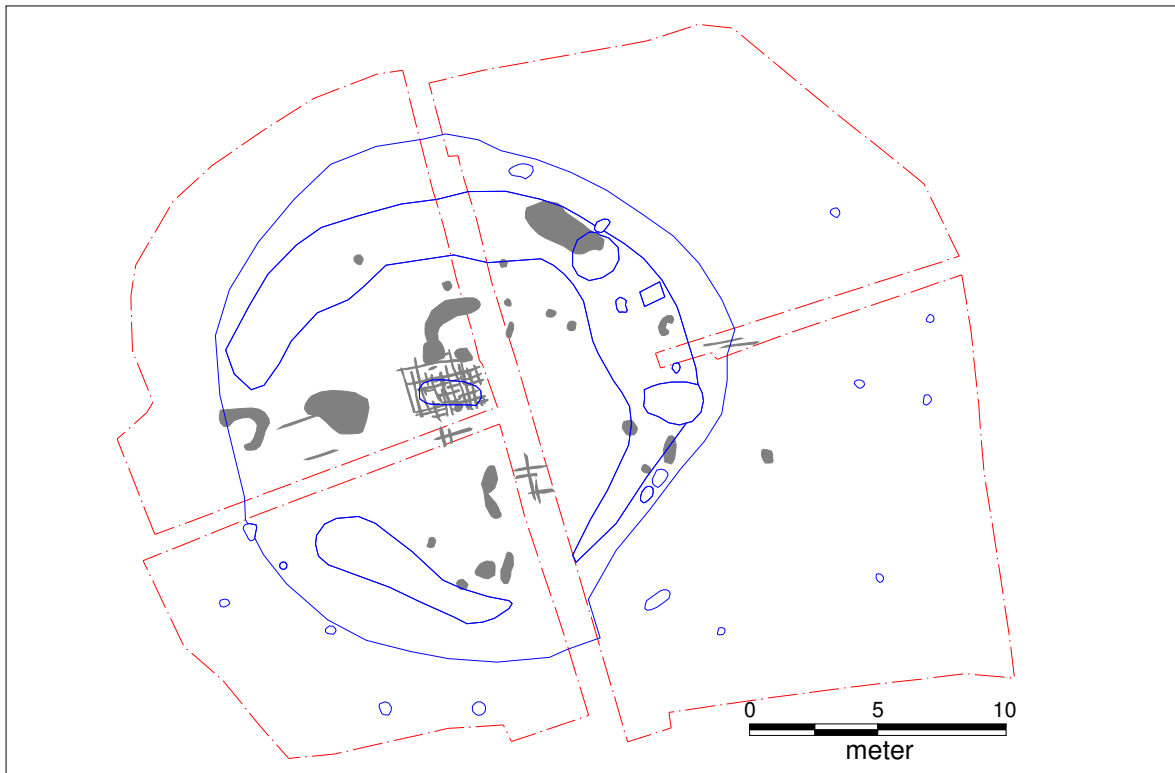

Fig. 2. Oversigtplan. Udfyldt grå markering angiver anlæg under højen.

Udgravningens resultater

Undersøgelsen har undersøgt og dokumenteret en gravhøj fra bronzealderen, samt bebyggelses og dyrkningsspor fra tiden der går forud for højopførelsen.

Højen

Højen viste sig at være bedre bevaret end frygtet, og det skyldes muligvis at der har været dyrket kartofler ved hjælp af hestekraft på området op til for få år siden. I dag er der pløjet maskinelt på stedet, og det er sikkert primært derfor sten og fund er revet ud af deres oprindelige sammenhæng.

Højen har været omkring 12,5 meter i diameter, med et tre meter bredt stentæppe ved foden, som har øget anlæggets størrelse til 18,5 meter. I højfylden lå et enkelt stenleje, hvorpå stammekisten med den afdøde har stået. Størrelse og fund antyder at der er tale om en høj fra bronzealderens periode tre eller fire; dvs. lige midt i bronzealderen omkring 1100 f.kr.

Stammekister, af flækkede udhulede træstammer, i høje er en almindelig begravelsesform i tiden, men det er kun få steder højene har kunnet beskytte stammen og dermed den afdøde fra at rådne væk. Her har højen efter al sandsynlighed ikke været højere end 3-4 meter, hvilket ikke er nok til at skabe de rette bevaringsforhold. Derfor er stammekiste og afdøde nedbrudt næsten helt på de lidt over 3000 år der er gået siden begravelsen fandt sted. Der er kun en ganske lille smule smuldrende knogle bevaret de steder hvor der har ligget bronze. Baggrunden for denne bevaring er at kobberioner fra bronzen er bakteriedræbende, og det er derfor kun mekaniske processer der nedbryder materialet, men mere om det senere

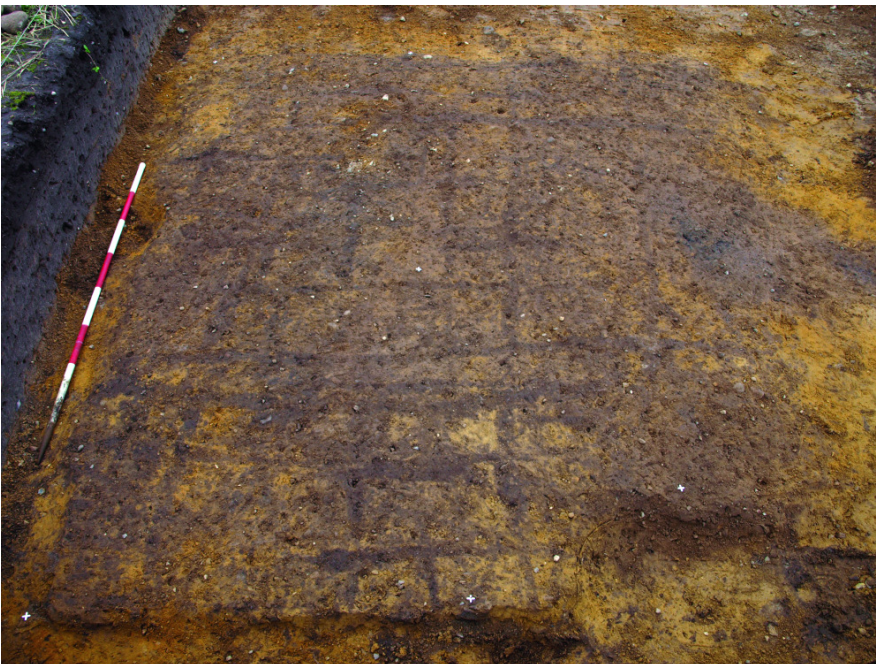
Højen har været opbygget af græs eller lyngtørv fra omgivelserne til højen, og tørvene kommer jeg nærmere ind på under afsnittet ”Forhistoriske marker”.

Huset

Under højen dukkede der en række af grå stolpehuller op, som indeholdt trækulsnistre. Rækken stammer med stor sikkerhed fra et hus i en såkaldt midtsule- eller toskibet konstruktion. Her bærer en række af lodretstående stolper tagremmen (et langs tagryggen løbende stykke tømmer) direkte, medens væggene mere eller mindre bærer sig selv, og en stor del af tagets vægt. Denne konstruktionsform finder vi generelt i tiden op til omkring 1100, startende helt nede i den tidligste bondestenalder omkring 4000 f.kr.

Det aktuelle hus må dog formodes at relatere sig til højen, eller rettere marksystemerne under denne. En datering til tiden umiddelbart før højen er således sandsynlig. Trækulspartiklerne i stolpehullerne stammer sandsynligvis fra aktiviteter i huset, eller fra en nedbrænding af det. Det herved fremkomne materiale kan anvendes til at C-14 datere, hvor kulstoffets alder bestemmes ud fra hvor meget ustabilet kulstof (C-14) der er tilbage i dag. På den baggrund er der taget prøver fra stolpehullerne, som vi floterer, og hvorfra vi måske kan udvælge egnet daterende materiale.

Bygningen har formodentligt været omkring 14 meter langt og 4-5 meter bredt. Det har været rigeligt til en lille familie, men man kan kun gisne om hvordan livet har udfoldet sig omkring huset og de tilhørende marker.

Figur 3. Ardspor under højen

Forhistoriske marker

Omgivelserne formodes at være sprunget i hede på opførelsestidspunktet, men det kan en pollengennemgang sandsynligvis belyse nærmere, og en sådan tænkes derfor foretaget. Nederst i dyrkningslaget på marken er der spor af datidens plov, arden, som bestod af en kroget gren, som man trak igennem jorden for at løsne den lidt. Fordi der ikke er tale om en jordforarbejdning hvor mulden vendes, har det været nødvendigt at pløje på kryds og tværs, og herved opstår de ternede mønstre vi ofte finder under højene, ligesom dem vi har fundet her.

I lagene umiddelbart over dette ses en tydelig lagdannelse, som formodentlig skyldes at jorden er taget ud af dyrkning en del år, hvorved der fremspringer lynghede på stedet. Den samme lagdeling ses tydeligt i tørveopbygningen, så der er ikke tvivl om at et større område omkring højen har været i samme tilstand. Det kan dog ikke siges hvor lang tid denne opbygning har taget, da det afhænger af sand- og jordfygningens intensitet.

Fundene

Der er kun ganske få fund fra udgravningen, men de er til gengæld pænt varierede. De første fund var af lidt groft magret og smuldrende keramik i højfylden (x2). Keramikken stammer sandsynligvis fra markerne omkring højen, og er kommet her med tørvene. Tilsvarende er flere mindre flintafslag i grov teknik (x1 og x4) fra stenlægningen, samt en skiveskraber (x10) fra erosionslagene foran stenlægningen sandsynligvis kommet her til ad den vej.

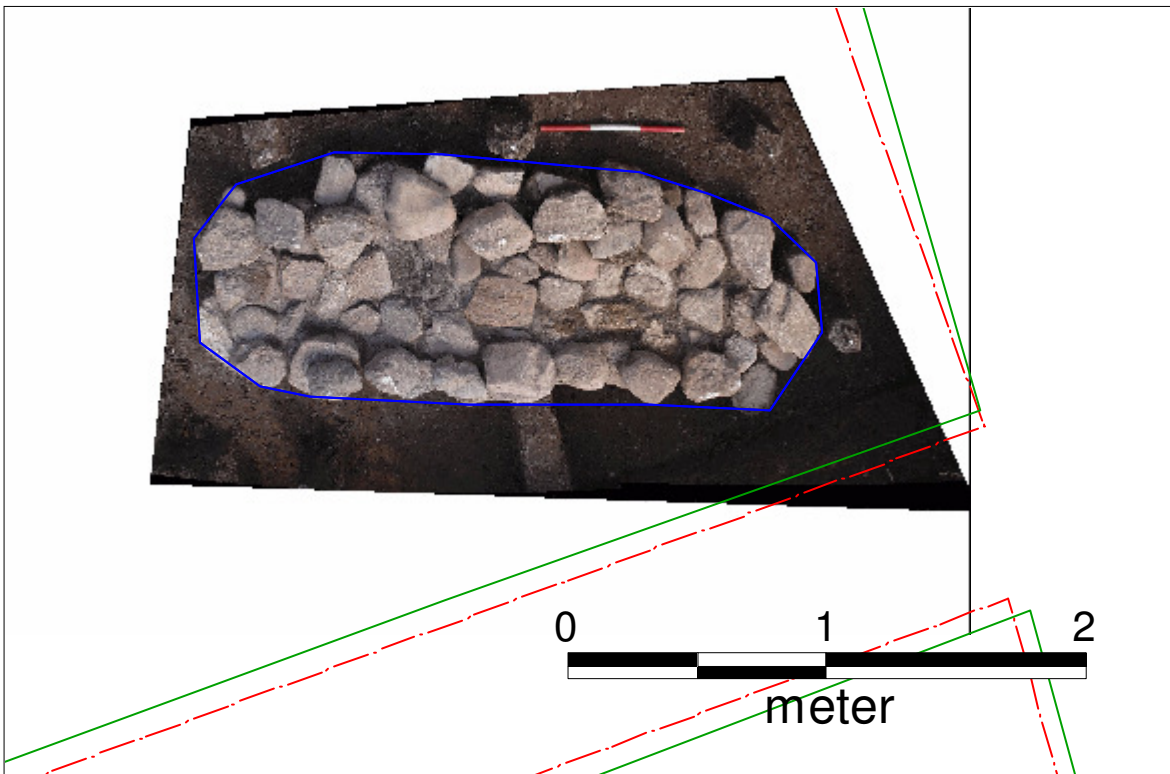
Figur 4. Dolkbladet x14 inden konservering.

Fra frempræpareringen af graven har vi ved lidt knoglesmulder lokaliseret små fragmenter af meget omsat bronze, som sandsynligvis stammer fra æggen af en dolk (x7). Dette er heldigt senere suppleret af den udpløjede dolk (x14), som vores detektorgruppe fremdrog af jorden efter at højen var dækket igen. Det er meget sandsynligt at fragmenterne stammer fra netop denne dolk, da der kun findes én grav i højen, og der ikke er fundbærende anlæg i omgivelserne fra hvilke den kan stamme. Dolken består af et omtrent 13 cm. langt blad, med to nittehuller i den ene ende. I det ene nittehul sidder stadig en nitte, medens et brud ved det andet nittehul har gjort at denne nitte er borte i dag.

Graven

Gravlejet bestod af en 90 gange 235 centimeter stort stenlægning af flade stenfliser, som var lagt direkte på markoverfladen. Oven på disse fandt vi to rækker støttesten, som har sikret at stammekisten ikke ville trille af stenlejet under konstruktionen af den overliggende høj. Omkring kiste og stenleje er højen så opbygget med tørv fra omgivelserne.

På stenene fandt vi to koncentrationer af pulveriseret organisk materiale, som muligvis er ben eller træ. Disse elementer er kun bevarede under ganske særlige omstændigheder, og i dette tilfælde må det tilskrives tilstedeværelsen af kobberioner fra bronzegenstande. En fosfatanalyse på noget af materialet viser meget høje værdier, hvilket antyder at det er knogle, og ikke træ der er tale om.

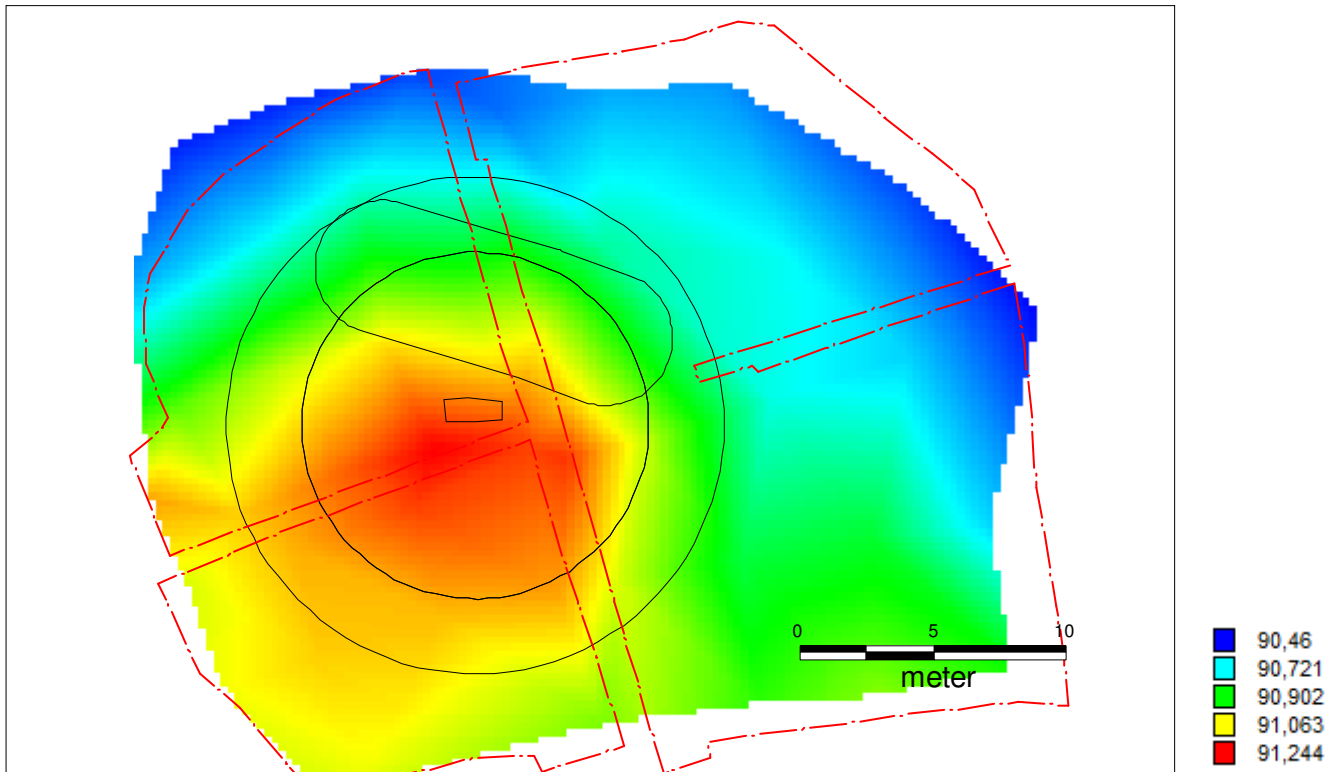
Figur 5. Stenlejet under graven efter afrensning

Som tidligere omtalt var der to koncentrationer af bevaret organisk materiale. Den ene lå i vestenden (venstre på ovenstående figur), medens den anden lå i østenden op mod centrum langs sydsiden (ved den store støttesten). Fra denne stammer de gennem-irede fragmenter, og det er nok her dolken hørte hjemme før ploven rev den ud af sin rette sammenhæng. Denne placering svarer til en dolk i bæltet i en mandsgrav.

Vestendens bevarede knogler antyder at der også her har ligget en bronzegenstand, som dog ikke har efterladt sig noget der har kunnet identificeres. Ud fra fund og placering af dolken er der ikke megen tvivl om at vi har med en mandsgrav at gøre her, så man kan kun gisne om hvad han har smykket sig med i håret.

Topografi

Arealet syd for Funder Kirkeby er et typisk let kuperet morænelandskab bestående af sand, ler og grus, gennemskåret af dybe smeltevandsdale, som udgør det specielle i landskabet vest for Silkeborg by. I disse dale finder vi områdets direkte tilgængelige vandveje, men på arealerne umiddelbart omkring Skærskovgård III, er der dog alligevel spor efter fremspringende vand i form af nu udtørrede kildevæld. Kildevældene er en stærk indikation for at grundvandsspejlet i perioder står højt, og under tilstrækkeligt højt tryk, til at give tilgængeligt brugsvand på overfladen. Dalene i omgivelserne har desuden givet rige muligheder for jagt som supplerende til agerbrug. Tilsyneladende har ressourcerne ikke passet ind i jernalderens livsstil, og det kan være baggrunden for at vi ikke finder denne periode repræsenteret her.

Figur 6. Højdeplan af det uforstyrrede bakkesand / ler efter at højen er fjernet komplet. Blåt er lavest, rødt højest over havet.

Gravhøjen er tilsyneladende placeret på en let nordøstvendt skråning, men en opmåling af det under højen fremkomne, afslører at man her har udnyttet et naturligt fremspring på bakkensiden, således at anlægsarbejdet har kunnet minimeres, som det fremgår af ovenstående visualisering. Figuren er baseret på en systematisk højdeopmåling efter at højfyld og gammel dyrkningsjord er bortgravet. Dette resulterer typisk i en af moderne pløjning nedslidt version af landskabet, men under højen her ligger jorden netop beskyttet som den har været dyrket i forhistorisk tid, og det er derfor sandsynligt at det repræsenterer formen på markoverfladen som den så ud umiddelbart før højen opførelse. Cirklerne angiver højen udstrækning, medens den aflange markering er det under højen fundne hus.

Fortidsmindelandskabet

Gravhøjen sb 130303-119 (se kort på næste side) ligger i en bue af overpløjede gravhøje, som løber fra nordøst til sydvest gennem området. Disse markerer sandsynligvis et gammelt vejforløb, der har fulgt naturligt tørre forløb langs højningerne i landskabet. Nærmest ved ligger højene sb 130303-118 og 130303-120. Den første er den mest fremtrædende i nutidens marklandskab fordi den ligger på en bakkekam, medens nærværende høj og nabohøjen mod nordøst synes at ligge mindre synlige i landskabet. Deres beliggenhed er muligvis grunden til at de ikke er så itupløjede som højt liggende gravhøje ofte er, da de har fået en vis beskyttelse af deres egen højfyld. Høj sb 130303-120 / SIM 9/2009 ligger inden for motorvejstracéet, ligesom højen sb 130303-124 / SIM 11/2009. Begge de nævnte undersøges i sammenhæng med byggeriet, medens sb 130303-118 ligger i en industriudstyknings syd for motovejen. Imellem gravhøjene ligger der lidt bebyggelse, som undersøges i SIM 10/2009.

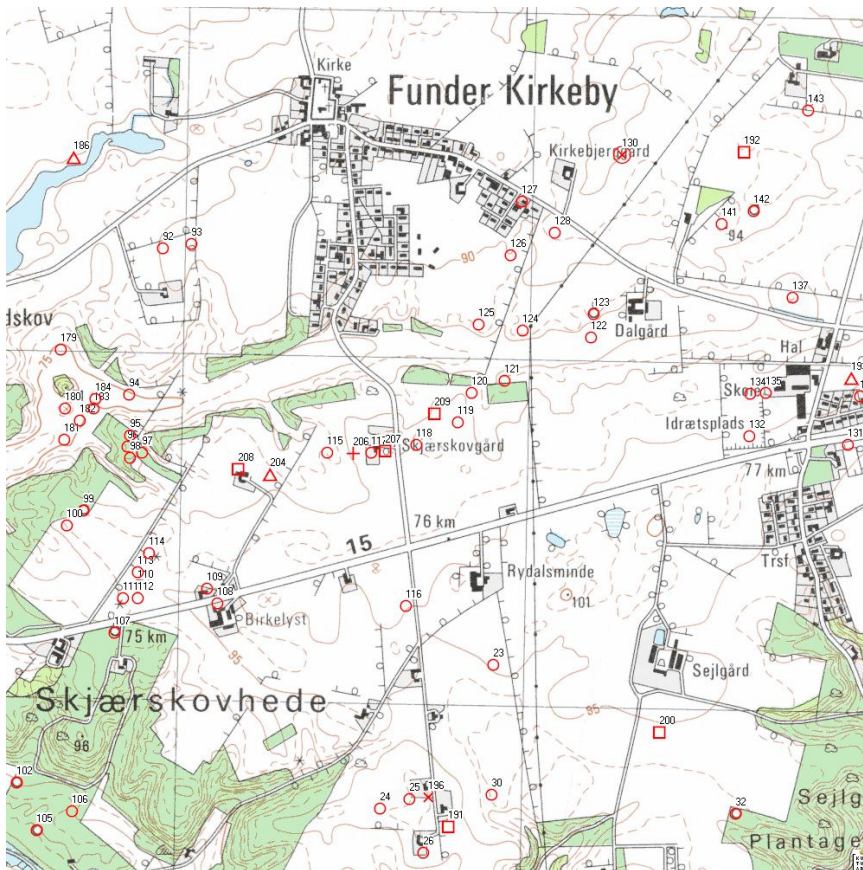

Fig. 7. Udtræk fra det kulturhistoriske centralregister med registrerede lokaliteter i omgivelserne. Copyright tilhører KUAS og kulturarvsstyrelsen. Den aktuelle gravning er punkt 119. Bopladsspor er markerede med firkantet signatur, og høje med rund.

Udgravningsdata

Forundersøgelsen foregik i perioden fra 11. August til den 1. September 2009, med følgende deltagere:

Museumsinspektør Peter Mohr Christensen
Arkæolog / feltleder Kaj F. Rasmussen
Arkæolog Kirsten Nellemann Nielsen
Arkæolog Peter Bye Jensen
Arkæolog Mogens Skaaning Høgsberg
Medhjælp Mette Bundgaard

Der blev brugt i alt 278 mandtimer samt 20 maskintimer.

Undersøgelsens resultater er registreret løbende, og foreligger til fremvisning på museet ved anmodning. Materialet består af feltplaner med notater, snittegninger, digitale kort over stedet og anlægs og fundlister, samt digitale fotos af anlægget.

Sagen er journaliseret på Silkeborg Museum som SIM 8/2009 Skærskovgård III. Alle oldsager og original dokumentation opbevares her.

Metode

Muldafrømning er foretaget med gravemaskine af Entreprenør Leo Rask Andersen i samarbejde med Museet. Der er taget jord af i to omgange; Først er den moderne dyrkningsjord og lidt af højfylden fjernet, og efter undersøgelser i højen er også højfylden fjernet komplet.

Efter undersøgelsens afslutning er den bortgravede jord lagt tilbage, således at råjorden ligger nederst, og muldlaget øverst.

I alt er der afgravet og undersøgt 720 kvm., hvor anlægsspor og forstyrrelser er indmålt med differentiell GPS. Alle anlæg i og omkring højen er i processen undersøgt nærmere, ligesom der er indsamlet enkelte jordprøver til naturvidenskabelig undersøgelse.

Jordprøverne beskriver primært de tidlige dyrkningsspor i sammenhæng med højopførelsen, men der er desuden indsamlet prøver fra huset under højen, formedelst at få en datering af dette. Der er desuden foretaget undersøgelser af fosfatindholdet i jorden under graven (dette sidste er ikke foretaget for bygherres midler).

Resultaterne foreligger ikke på indeværende tidspunkt, ligesom det heller ikke er besluttet præcis hvilke analyser der ender med at blive foretaget. Når resultaterne indløber vil de dog blive føjet til sagen, således at det kan studeres der.

Fremtidigt arbejde

Der udestår stadig enkelte naturvidenskabelige analyser, konservering og beretningsarbejde. Det undersøgte område er dog hermed færdigundersøgt, og der kan herefter foretages jordarbejder på stedet uden nærmere indgriben fra museets side.

28/9 2009 Silkeborg Museum

Cand.mag. Kaj Fredsgaard Rasmussen